

Asia: VN/27386/2023-VNK-31

Luonnos valtioneuvoston toimenpideohjelmaksi rasismin torjumisesta ja yhdenvertaisuuden edistämisestä

Tarkentavat kysymykset

Millaista sidosryhmäyhteistyötä tulisi tehdä toimeenpanon aikana (yhteistyötahot, yhteistyön muoto ja fokus)?

-

Miten ja missä toimenpiteissä risteävän ja moniperusteisen syrjinnän torjuminen tulisi erityisesti huomioida?

-

Mitä sellaisia toimenpiteitä toimenpideohjelmasta puuttuu, joita valtioneuvoston yhdenvertaisuustiedonannon puitteissa pitäisi mielestäsi edistää?

-

Miten toimenpideohjelman tavoitteiden toteutumista ja vaikutuksia tulisi seurata?

-

Muut kommentit

-

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Vanhusasiavaltuutettu on itsenäinen ja riippumaton viranomainen, jonka lakisäätötehtävänä on edistää ikääntyneiden ihmisten oikeuksien toteutumista. Osa tätä tehtävää on seurata lainsäädännön kehittämistä ja toimeenpanoa sekä yhteiskunnallista päätöksentekoa ja arvioida niiden vaikutuksia ikääntyneisiin. Vanhusasiavaltuutettu arvioi toimenpideohjelmaluonnosta ikääntyneiden ihmisten kannalta.

Vanhusasiavaltuutettu pitää ehdotettuja toimenpiteitä kannatettavina, mutta toteaa, ettei ikääntyneiden vähemmistöihin kuuluvia henkilöitä ja ryhmiä ole mainittu ohjelmassa. Ikääntynyt väestö ei Suomessa ole kielen- ja kulttuurin näkökulmasta homogeeninen. YK:n ihmisoikeusneuvoston asiantuntija painotti kieli- ja kulttuurivähemmistöjen osalta iäkkäiden oikeuksien toteutumisessa oleellisia puutteita. Erityisiä haasteita asettaa myös digitalisaatio, joka vaikeuttaa monien ikääntyneiden asiointia sekä digitaalisten välineiden puuttumisen tai sähköisissä palveluissa käytetyn kielen ja terminologian vuoksi.

Suomessa asuu paljon niin iäkkäitä romaneja ja saamelaisia kuin myös maahanmuuttajataustaisia henkilöitä sekä sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvia iäkkäitä. Toimia heidän yhdenvertaisuutensa edistämiseen tarvitaan kipeästi, jotta heidän perusoikeuksiensa kuten välttämättömän toimeentulon ja huolenpidon sekä kielellisten oikeuksien toteutuminen voidaan turvata.

Ikääntyneiden palveluissa työskentelee paljon maahanmuuttajataustaisia sosiaali- ja terveysalan ammattilaisia sekä hoiva-avustajia. Hyvien väestösuhteiden edistäminen ja esihenkilöiden taidot työelämän yhdenvertaisuuden edistämiseksi ovat olennaisia näissä palveluissa, joissa on myös suuri työvoimapula koko maassa.

Ohjelmassa todetaan, että sen kärkenä ovat aktiiviset ja konkreettiset toimet rasismien torjumiseksi ja että muita syrjintäperusteita kuten ikää, vammaisuutta ja seksuaalista suuntautumista sekä sukupuolten tasa-arvoa käsitellään läpileikkaavasti toimenpiteissä, jotka perustuvat tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslakien edistämismittavuuksien toimeenpanoon. Vanhusasiavaltuutettu toteaa, että yhdenvertaisuuslaissa on mainittu kiellettyinä syrjintäperusteena myös ”muu näiden kaltainen henkilöön liittyvä syy”. Tällainen syy on kuuluminen sukupuolivähemmistöön, joka tulisi mainita kaikenikäisten sukupuolivähemmistöihin kuuluvien kokeman syrjinnän vuoksi.

Vanhusasiavaltuutettu pitää tärkeänä sitä, että muiden ikäryhmien ohella myös kaikkein iäkkäimpien asema ja oikeuksien toteutuminen huomioidaan. Lisäksi on tärkeää tunnistaa moniperusteisen ja risteävän syrjinnän tilanteet rasismien torjunnassa.

Yhdenvertaisuuden toteutumiseen liittyvää tietopohjaa (luku 4.3.) koskevassa osiossa esitellään toimenpideohjelman toimia. Vanhusasiavaltuutettu korostaa, että toimenpideohjelmassa käytettävissä tilastoissa tulee kerätä tietoa myös kaikkein iäkkäimmiltä henkilöiltä. Yläikärajoiden käyttö tilastoissa ja kyselyissä antaa vaillinaisen kuvan kokonaisuudesta, jos iäkkäimmät jätetään kyselyistä pois. Toimenpideohjelman yhtenä tietopohjana mainitaan Kansalaispulssi, joka on verkkokysely 15–74-vuotiaille. Sen sijaan Eurobarometrissä, joka myös mainitaan, yläikärajaa ei lähtökohtaisesti käytetä.

Yläikärajoiden käyttö aikuisväestöä koskevissa tiedonkeruissa on yhdenvertaisuuskysymys, josta apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin on todennut vuonna 2023, että ”ikäntyneet henkilöt voidaan rajata selvittämisen ulkopuolelle vain, jos siitä on säädetty lailla. Tällaisen lain säätämisen edellytyksenä on... , että tietyn ikäisten henkilöiden erilaiselle kohtelulle olisi osoitettavissa perusoikeusjärjestelmän kokonaisuuden kannalta hyväksyttävä peruste. Tiedossani ei ole lainsäädäntöä, jonka perusteella olisi hyväksyttävää rajata ikääntyneitä henkilöitä selvittämisen ja vaikuttamisen ulkopuolelle.

Apulaisoikeusasiamies on todennut samassa lausunnossa, että ikääntyneitä henkilöitä ei voida rajata kyselyiden ulkopuolelle sen takia, että heidän tavoittamiseksi voitaisiin joutua käyttämään kalliimpia tiedonkeruumenetelmiä. Koska digitaalisiin kyselyihin vastaaminen ei kaikilta ikääntyneiltä

onnistu, on heille tarjottava vaihtoehtoisia tapoja ilmaista mielipiteensä. Tiedonkeruumenetelmien kalleus ei lähtökohtaisesti ole hyväksyttävä peruste jättää kartoittamatta ikääntyneiden henkilöiden näkemyksiä.

Ylipäättään tilastoista puuttuvat usein vaikeasti tavoitettavat ryhmät. Kun yläikärajoja käytetään tiedonkeruissa, jäävät myös ikääntyvät vähemmistöryhmät tavoittamatta. Ikärajojen poistaminen on yksi keino siihen, että myös ikääntyneenä koetut risteävän syrjinnän eri muodot sekä rakenteellisen syrjinnän erilaiset ilmenemistavat tavoitetaan myös.

Vanhusasiavaltuutettu arvioi, että yhdenvertaisuutta lainvalmistelussa ja päätöksenteossa voitaisiin edistää toteuttamalla niissä ikävaikutusten arviointi sekä vaikutusarviointi moniperusteista tai risteävää syrjintää kokeviin ryhmiin.

Topo Päivi
Vanhusasiavaltuutettu